

Снежана Букал

НАСЛЕДНИЦА

Мучило ју је неприпадање. Несташица новца. Неизвесна судбина њених кћери. Горчина да јој је нешто ускраћено. Помањкање светла и сјаја. Нежних речи. Незапосленост и лоши послови. Материнство. Нема празнина љубави. Понекад и немир срца. Затвореност, усамљеност и вечито преиспитивање, јалово упознавање себе. И као девојчица питала се често: каква сам? каква сам? Лила је, наравно, митска киша. А она се потајно надала да овога пута можда неће стати.

Рођена је бар два пута.

Први пут једне децембарске ноћи у којој су пахуље халапљиво гутале једна другу. Њен отац се лагано претварао у смрзнути стуб очију нетремице упртих у огромно сиво здање и жуто светло на четвртом спрату и молио се, он који никада ниједног бога није уважио, јер како би иначе, склопивши очи око поноћи, видео чапљу која је нагло тргла свој врат, пренувши се из сна, и високо усправила фину белу главу тако да се у сваком од два црна ока огледало по пола смрзнутог месеца?

Оче, да ли је тако било?

И други пут: тридесетогодишња, мрачна, испуњена као кугла од мурано стакла. У тесној кухињи посутој некаквим отровом, нагнута над сребрним умиваоником, држећи у руци бријач с дршком од камиље кости, с резом над надланицама. Загледана у њих као да их по први пут види, као да их не види, као да је одувек само у њих гледала. Промишљена. Спремна да донесе одлуку. Отворена једино за хладноћу која долази испод мермерног пода и

низ листове, бутине и кичму, низ потиљак и теме одлази даље, до капе небеске. Не, није била тада жена већ проводник: светла и мраза.

Некакав лом се ипак слутио. Уосталом, одувек. Ноћима је у дубокој тишини послушавала како иза равномерних уздасаја и издасаја пуца лед у даљини. Или се нешто пара. Пукотина према којој није хтела да пружи руку, али је било довољно да утихне звукове и осетила би је. Била је то пруга црнила тешког и густог, оивичена црним и, иако је то нерадо признавала, из ње је долазио живот.

Једном ногом стајала је укоренења у живом песку почела, другом у мраку будућег. И није се могло дисати, није ту било места за дах. Мислила је: „Изаћи ћу из тог мрака, некако, сама. Ето, у томе је сва мудрост. Једина тајна. У томе су погрешиле све претходнице што ми сада мирно у крви леже. Јер неће бити, нема и никада није ни било никога ко би могао да корача испред и да се од чежње, од дубоке нестрпљиве ватре – окрене.”

То јој се на лицу читало. Могао си у њене очи ући, али ниси више могао из њих да изађеш.

Још нешто, из времена кад су се ласте гнездиле у њеном прозору, када су јој пауци у мрачним угловима храстовог кревета плели мрежу за срећу, кад соба беше огромна. Над кућом се дизао таван, ту јој је био дом. Углавном је била сама. Он би понекад долазио, ненајављен. Пажљиво би јој одвијао витице кике и говорио: „Ја који се зovem З, теби која си рођена с именом А, поклањам ово јутро и онолико злата које се с неба осипа колико својим телом можеш да захватиш.”

И скакутала је по његовим образима не чувајући се онога кога је увек могла да види на самом крају погледа, тамо где вид прелази у црnilo, како се безбрижно њише на црвеној кришки њених усана. Није га заправо видела. Пре га је мирисала. Било је то нешто чему ће тек потоње време да да име, нешто сумпорно и врело, и она га је волела. Љубила га је увек почевши од чела, језиком и малим шакама, по врату и раменима, по чврстом стомаку. Све је било у њеној власти и као плима и осека према њој хрлило и од ње одлазило. Било је то тело мушко, познато а још неименовано.

После, након свега, сама и гола, стајала је пред распуклим, ничијим огледалом и прстом клизила низ усне небеске и усне земалске. Док су се прашњави репови светла свијали око ње. Док се расејано спремила да низ дрвено степениште поново крочи у

дан, непромењена, тек мало тежа но што је била када се час раније кришом горе попела.

За то време он је стајао невидљив у свим угловима, брижно се чувајући од светла – црн, висок и прав, подругљив и леп и забринут је климао главом док је према њој пружао свој једини прст којим је могао да бљује ватру за ватрене, лед за ледене, дан за дневне и ноћ за оне из ноћи.

ЈЕЛЕНАК

Пробудили су ме, спавала сам на задњем седишту. Стигосмо. Стигосмо до храма Божијег. Не претерујем, ово место заслужује да носи то име, својом огромношћу, својом дуговечношћу, способношћу да све око себе, сав простор подреди себи. Цркве у граду су мрачне, светло им долази споља, преломљено, фалсификовано бојама витража, натопљено тешким мирисом тамјана. Ово здање нимало не личи на њих; његова архитектура подређена је само једном захтеву, да прикупи што више светла: и велики прозори и голи бели зидови и мермерни под и широм отворена масивна храстова врата кроз која хрли шумски ваздух којем тамјан из кадионице не може ништа.

Господи помилуј, Господи помилуј, понавља млади свештеник. То он држи опело свом претходнику, мом деди. Стојим руку смерно прекрштених испред себе и што више покушавам да се уживим, то је све невероватније: рано јутро у цркви сред шуме, поплава зеленог и светла која буни око свикло на градско сивило и одсуство боја, погурени црквењак с великим ушима који ме љуби, као и увек, три пута – у образе и чело, и који ужурбано простире бели столњак од грубог, руком тканог платна, на који спушта жито, вино и погачу; две јабуке које чедно стоје крај иконе; и дедина смрт, наравно.

Годинама нисам била овде, али ми црквењакове уши помажу да се свега непогрешиво сетим оног тренутка када их угледам: фијакера, топлих црепова под ногама, мајчиних руку које ушускавају ћебе преко мојих ногу, зоре, коња који фркће и испушта белу пару, првих петлова док, већ потпуно будна, јездим назад, кући, у град.

Каквим све чудима је била снабдевена кућа од црвене цигле! А испред ње, у огромном дворишту још већи звоник, моја ци-

новска звучна љуљашка под којом сам, високо летећи, некад давно, давно дозивала облаке и громове, као у неком филму: деда који истрчава у двориште и маше рукама, за њим домаћица, тетка Тале, за њом већ поменути црквењак и његове митске уши, за њим један дечак с белегом на образу, док ја летим све више, зачарана, глува под грмљавином звона.

Млади свештеник се труди, покушава да да све од себе, али залуд – не уме да поје. Његово певање готово да вређа успомену на деду, на његов глас од којег су подрхтавали зидови цркве и под којим су сагињали главе и најобеснији парохијани.

А онда се, усред опела, десило ово: угледах бубу како лагано мили по белом мермерном поду. Наспрам једног проте, једна буба, *Lucanus servus*, божји створ, такође. Од оних крупних, тврдокрилих, црних као најгушћа ноћ из којих сунчев зрак измами читав спектар боја. Таква је то буба била. И ишла је тврдоглаво, право, себи знаним путем. Дошла је из шуме, кроз врата, али куда је кренула? Угледах је док сам, као што рекох, смерно прекрштених руку залуд покушавала да осетим мистерију обреда и учествујем у њему. Али је све некако клизило мимо мене, као фини песак. Покушала сам да призовем сећања, да будем тужна, гледала сам нетремице у једну тачку. А онда се из ничега, из тог црнила, појавила буба. О њој хоћу да вам причам. Ако је уопште могуће то испричати.

Угледах, дакле, бубу. Одмерено и равномерно приближавала се свештениковим ципелама. Запитах се да ли ће их заобићи, или ће прећи преко њих. Јер зашто би једна буба имала било каквог поштовања према пару црних ципела, не сувише нових, изгажених? Био је то тужан и јадан пар ципела, али то она није могла знати. Или ће је свештеник угледати и одгурнути, можда и згазити. Можда ће се само померити с места. Можда влада неким тајним заветом и законом који га обавезује на одређено деловање у случају да буба запрети да поремети опело, његов тајни разговор с Богом који измиче мојим ушима и то ме љути.

Јер се крај деде, у његовој цркви, Бог увек могао чути. И у цркви и у шуми. И у кући од црвене цигле. И на прашњавом друму који води до куће. И у огромном кревету пуном дебелих дуња и белих чипканих јастука, у соби над којом се спуштао мрак пун звукова, пун вила, добрих и злих бића. У његовој библиотеци, међу књигама које носе неразумљиве, опојне тајне, у његовим беседама: о добрим делима, о добротинству, о кајању, о смерности и

љубави, о греху, о одважности, о слободи воље. У крупном, лелујавом рукопису, записима на ободу књига с чудним насловима у којима леже најчуднији закони, географије, времена, речи: Хам, Арарат, Ниневеја, Алаам, Витлајем, Пела, Махерус, Мемфис, Антиохија, Јерихон, Галгала, Арматем, Номба, Емалис, Јафа, Галилеја незнабожачка. У причама о пергаменту и мембрани, о папиру и жартији, о брзописцима и краснописцима, о кодексима, о једној школи у којој се учио грчки и латински, француски и старословенски, свештена географија и историја, логика, филозофија и догматика, цртање и певање, па ипак, највећи грех је било огледалце због којег се избацивало из школе; о перовођама и чиновницима; о царевима – Августу Цезару, Калигули, Тиберију, Клавдију, Ироду Агрипи, Нерону, Веспасијану, Титу, Домицијану, Нерви и Трајану; о смрти јеванђелисте Јована; о смрти седамдесет ученика: Јакова, Клеопе, Тодије, Ананија, Стефана, Филипа, Прохора, Никанора, Тимона, Пармена, Николе, Варнаве, Марка, Симе, Луке, Силуана, Криспе, Епенета, Андроника, Ампуја, Урбана, Стахије, Апеуја, Фигела, Ермолена, Димаса, Аполоса, Аристовула, Маркиса, Иродиона, Агаве, Руте, Асинкрипе, Флеогита, Ермине, Патрове, Ерме, Уна, Гаја, Филолога, Годиона, Лукија, Гасона, Сосипатра, Тертије, Ераста, Кифе, Состона, Тихика, Епофродита, Кесара, Марка, Јусте, Артема, Кумента, Онисифора, Куарта, Карпе, Евода, Аристарха, Зине, Фиумоне, Пуда, Трифима и Онисима, од којих сваки носи своју причу и чије су кости мучки загубљене по сунчаним долинама Картагине, Тракије, Халкидона, Сирије, Амасије, Галилеје, Византије. И приче о шеширима, дијамантским гранама, љубичастој свили и једном споменику под брезама; о *срчи калему* за којим чезнем и којим бих све своје потоње приче писала; о Времену које се некада звало авив, иу, нисан, игијар, иули, зуф, сиван, када се празновала петдесетница и када зри јечам, тамуз пун сунца, ав сав бљештав, у пламеним бојама зрелог воћа, елул пијан и тежак, етаним (мој црвени етаним, мој преврат, моје преузимање власти), мерсеван или вул, и хаслев у чијем сам леденом белом миру рођена; захваљујући његовим књигама правила сам на трему своје усамљене летње продавнице у којима се зелено лишће мењало за драхме и секкеле, статире, таланде, асаре, кондранте и сребрењаке, и већ као дете сам знала да се за тридесет сребрника, некада, давно, давно могао купити један роб.

И приче о звонима и звоноливницама, о мелодијским и хармоничним звонима, о малим школским звонима и оним за сатове

у надлештвима, о огромним звонима чија музика подлеже неразумним, чудним законима и која се зову велико звоно *Г, Е, Ас, Цис, Ф, А, Д, Фис, Б, Ес, Г и Х*.

И још многа шта: његова дуга бела брада, и његов штап од леске и шешир од црног филца или лике. И руке прекрштене на леђима, и башта крај куће у којој је зрео дугуљасти парадајз чији се мирис више никада неће вратити; и црквењак с великим ушима који је знао све, баш све, о родослову свих вампира који се јављају у том крају: крај млинова, на раскршћима.

Водили су из дедине куће од црвене цигле путеви у разна времена, на многе стране. На раскршћима је седео он: наслоњен на штап, дуге беле браде, с осмехом, склон да се насмеје, благ поред свих својих знања, старији од огромног кестена под чијим гранама сам расла.

Буба клизи низ под, ево је, само што није стигла до ногу свештеникових, и тада, мимо свих закона, мимо закона свог колеоптерског рода, полети: затрепере у цркви њена црна крила посута златом, пре но што нестане, заувек, негде иза дрвећа које, зар не, памтим већим но што их данас око види.

Са изложбе Меморијал „Ненад Чонкић”